

Čakal na príchod Pána

Cirkev hovorí k svetu skrze svojich ľudí. V každom období dejín Duch Svätý, ktorý Cirkev riadi, povolával jednotlivcov k rôznym úlohám, dielam a poslaniam. Boli to pisatelia, politici, misionári, opatrovatelia najbiednejších... Okolo niektorých bolo veľa hluku, o iných nik nepočul – prehovorili až ich diela. Tieto postavy majú k nám hovoriť ako znaky dané pre súčasnosť, ako odpoveď Boha na trýznivé problémy dneška. Jednou z takých veľkých postáv je kardinál Jean-Marie Lustiger, dlhoročný arcibiskup Paríža, ktorý zomrel 5. augusta 2007

Korene

Rodina Lustigerovcov pochádzala z poľského Bedzina, obývaného prevažne Židmi, ktorí tam bývali už mnohé pokolenia. Kardinálov deda bol pekár. Starostlivo odovzdávaná rodinná tradícia hovorila, že rodina Lustigerovcov je z Léviho kmeňa. Pekárov syn Karol sa ako dvadsaťročný rozhodol hľadať šťastie niekde inde a roku 1917 sa presťahoval do Magdeburgu, o rok neskôr do Paríža, kde sa usadil natrvalo. Tam sa zoznámil s Giselle, pôvodom tiež v Bedzina, a zosobášil sa s ňou. 17. septembra 1926 sa im narodil syn Áron a o štyri roky neskôr dcéra Arlette.

V rodine vládol duch agnosticizmu, liberalizmu, ale nie ateizmu. Obaja rodičia sa báli zotrvania v atmosfére imigračného židovského geta. Chceli, aby ich deti vyrastali v prostredí bohatej francúzskej kultúry a inteligencie, preto im vybrali tie najlepšie školy. Áron nebol najusilovnejší žiak, úlohy si robil na poslednú chvíľu. Avšak veľmi rád čítal knihy, pričom si nevyberal len krásnu literatúru, ale časom siahal aj po filozofických dielach. „Rodičia ma vychovali v láske k vlasti (Francúzsku), v hrdom vlastenectve, v láske k dobru, k pravde – sú to radostné čnosti, v ktoré som veril a stále verím,“ hovoril kardinál mnoho rokov neskôr. „Boli sme šťastnou a veselou rodinou.“ Otec Jeana-Marie mal zmysel pre humor. Jeho matka bola krásna, elegantná žena. Lustigerovci

boli zámožní. Keďže Karol Lustiger chcel, aby jeho syn vedel dobre po nemecky, dva razy ho poslal na dlhší čas do Nemecka (v rokoch 1936 a 1937) napriek tomu, že vedel, akú ostrú antisemitskú politiku uskutočňuje tamojšia nacistická vláda.

Svetlá

V rokoch 1936 – 1938 sa do popredia Áronovho čítania dostáva Biblia. Pre vtedy desaťročného chlapca sa stáva objavom Božieho pôsobenia v dejinách národa, ktorý je jeho národom. Nevidí rozdiel medzi Starým a Novým zákonom – je to jeden príbeh, v ktorom trpí vyvolený národ i Bohom poslaný Mesiáš.

V tom čase sa začína zatemňovať politický obzor Európy. Hitlerove dobovačné a vyhladzovacie plány sa stávali zrejmy pre každého mysliaceho Európana. Vojna bola nevyhnutná. V auguste 1939 zavládla v Paríži panika. Kto mohol, utekal z mesta. Lustigerovci sa rozhodli poslať deti na vidiek. Áron sa rozhodol, že so sestrou pôjde do Orleanu, hoci tam nikoho nepoznali. Boh usmerňoval jeho myslenie.

V Orleane tridsaťročná slobodná Susanne Combesová reagovala na správu a blížiacu sa vlnu utečencov z Paríža a prihlásila sa, že je ochotná niekoho u seba ubytovať. Už u seba mala jednu rodinu, keď ju požiadali, aby sa ujala aj dvoch detí. Ochotne súhlasila. A tak prijala a zahrnula starostlivosťou Árona a Arlette. Nik nemohol vtedy vedieť, že súrodenci u nej

foto: Paris Notre-Dame

Kard. Lustiger

ostanú tri roky. Áron začal chodiť do školy a čoskoro aj so sestrou brali Susannin dom ako vlastný. Učeniu sa nejako zvlášť nevenoval, no vášnivo čítal knihy a prejavoval čoraz väčší záujem o náboženstvo. Pani Combesová, zasypávaná jeho otázkami, videla u neho rast vo viere a hlad po evanjeliu. Práve ona s Áronovým profesorom v lýceu Jeanom Bathellierom zohrali prozreteľnosťnú úlohu v počiatkoch chlapcovho náboženského života. Svoj vplyv mala určite aj atmosféra Orleanu, presýtená dejinami a vierou.

Bohom určený deň nastal na Zelený štvrtok roku 1940. Áron išiel do orleanskej katedrály, veľkej a krásnej, vo vnútri strohej a studenej. Zastavil sa v južnej lodi a zrazu zažil zvláštny pocit, zostal ako vrytý do zeme. Nasledujúci deň sa tam vrátil. „Kostol bol prázdny, aj ▷

Ako duchovný pastier vysokoškolákov roku 1959

fot. Paris Notre-Dame

Vo Svätej zemi roku 1951 (foto hore)

duchovne bol prázdny. Zažil som skúsenosť prázdnoty nevediac, že je Veľký piatok. A z tejto prázdnoty sa zrodila myšlienka: Chcem byť pokrstený.“ Áron mal vtedy 14 rokov. Hneď o tom povedal pani Combesovej.

Začali sa ťažkosti – na krst bol potrebný súhlas miestneho biskupa, lebo Áron už nebol malý chlapec. Biskup však súhlasil a prípravu Árona a jeho sestry (lebo aj ona prejavila túžbu prijať krst) zveril prelátovi Courcouxovi. Obaja však boli maloletí, preto bol potrebný aj súhlas rodičov. Tí vôbec neskrývali svoje pohoršenie. Opustiť judaizmus je najväčším úderom pre židovskú rodinu. Lustigerovci zobrali deti z Orleanu do Paríža. Ale len nakrátko, lebo politické udalosti naberali rýchly spád.

Písal sa rok 1940. Po rozmliaždení Poľska Nemci zaútočili na Holandsko, Belgicko a Francúzsko. Tu už nik nebránil svoju vlasť. Hanebný pád Francúzska – bez boja, nedôstojne – ostal v Áronovej pamäti ako jedna z najhroznejších spomienok. Rodičia vedomí si antisemitizmu okupantov poslali deti do Orleanu do opatery pani Combesovej a súhlasili aj s ich krstom, v ktorom videli ešte dodatočnú poistku.

Slávnosť sa uskutočnila 25. augusta 1940 v biskupskej kaplnke v Orleane. Áron prijal meno Jean-Marie a jeho krstnými rodičmi boli Susanne Combesová a profesor Bathellier.

Ako štvané zviera

Nemecká okupácia čoraz bolestnejšie prejavovala svoju moc. Prví prišli na rad Židia. Karol Lustiger sa už skôr presťahoval do autonómnej časti Francúzska pod správou vlády generála Petaina vo Vichy. Jeho manželka ostala v Paríži, aby sa starala o obchod. Chcela sa pripojiť k deťom v Orleane, ale nestihla. Giselle Lustigerovú odviezli do kon-

Pre Jeana-Marie nadobúdalo povolanie ku kňazstvu osobitnú motiváciu. Pochádzal totiž z Léviho kmeňa, ktorý... mal privilégium služby Bohu v chráme... Bol to kňazský rod.

centračného tábora v Drancy a po niekoľkých mesiacoch do Osvienčimu, kde zahynula v plynovej komore.

Akcie proti Židom sa diali aj v Orleane. Keď sa začali stupňovať, biskup sa rozhodol chrániť Jeana-Marie a zavrel ho do malého seminára v Cherentone. Tam mal mladý človek príležitosť zakúsiť kresťanský život: každodenná svätá omša, modlitba, štúdium, čas na meditáciu a prehlbovanie svojej viery. Tam aj zmaturoval. Otec sa však rozhodol zobrať deti k sebe – do Decazavillu na autonómnom území, lebo tam bolo relatívne ešte bezpečne. Tam sa mladý Lustiger zamestnal v továrni, kde spoznal život a problémy robotníkov.

Honba na Židov však neustávala, ba naopak – postihovala čoraz širšie kruhy. Jean-Marie musí často meniť miesto pobytu, v čom mu pomáhali kňazi i laici z hnutia odporu.

Univerzitná pastorácia

Po oslobodení Francúzska roku 1944 sa Lustigerovci vrátili do Paríža. Jean-Marie vtedy začal humanistické štúdium na Sorbone. Univerzitné prostredie Paríža v tom čase disponovalo dynamickým, moderným pastoračným centrom nazývaným Centre Richelieu. Tam

na svätých omšiach, v diskusiách, v minisynodách, výletoch a hrách sa formovali postoje vedomého, aktívneho, intelektuálne a evanjeliovo fundovaného apoštolátu laikov. Po dvoch rokoch štúdia a formácie v Centre Jean-Marie Lustiger roku 1946 spolu s niekoľkými kolegami vstúpil do kňazského seminára. Jeho otec reagoval násilím – mladý muž musel tajiť miesto svojho pobytu, v dôsledku čoho sa otec a syn nevideli viac ako dva roky.

Pre Jeana-Marie nadobúdalo povolanie ku kňazstvu osobitnú motiváciu. Pochádzal totiž z Léviho kmeňa, ktorý podľa Jahveho rozhodnutia, daného Mojžišovi, mal privilégium služby Bohu v chráme, slávenia posvätných obradov a prinášania obiet. Bol to kňazský rod. Sedem rokov seminárneho štúdia dalo mladému bohoslovcovi solídny teologický základ, ktorý však túžil mať ešte pevnejšie spojený s rozvojom osobného duchovného života. Z univerzitného prostredia prinesený a v diskusiách sa stále vracajúci problém rozumu a viery a pokusy jeho vyriešenia ho veľmi pohlcovali.

Počas púte študentov do Svätej zeme roku 1951 Jean-Marie v momente osobnej modlitby s čelom opretým o kameň Kristovho hrobu prijíma konečné rozhodnutie: „Rozumové argumenty za alebo proti, intuícia majú rôznu váhu, ale nič neriešia. O všetkom rozhoduje moja osobná viera v toho, v ktorom sa vidím stvorený, povoláný, vykúpený, milovaný a schopný skrze ním daný dar byť svedkom toho, čo som od neho dostal.“

Na Veľkú noc roku 1950 Jean-Marie Lustiger z Léviho kmeňa prijal sviatosť kňazstva v kaplnke karmelitánov v Paríži. Vzadu v nej stál jeho otec, ktorý na poslednú chvíľu prekonal odpor proti vysviacke svojho syna.

Novokňaz bol určený na univerzitnú pastoráciu. Tak si naňho spomína vtedajšia študentka: „Človek, ktorý žiaril svojou prítomnosťou, radostný, autoritatívny, cholerik, nadšenec, zvedavý, milovník svojej doby, naivný, náročný, blízky biednym a pokorným – tým všetkým bol.“ Od začiatku svojho kňazského života Lustiger videl odkresťančujúce tendencie svojej doby, pokrok vied, ktorý uvádzal do pokušenia spochybňovať pravdy viery, zanechávanie kresťanských praktík, materializmus a konzumizmus, pohltenie zarábaním peňazí, ľahostajnosť k duchovným veciam, „módu“ rôznych filozofických a sociálnych smerov. Už od prvého štúdia v roku 1944 Lustiger

Inaugurácia v Paríži

Križová cesta na Montmartri

Duchovný pastier Paríža

bol neustále v myšlienkovom i spoločenskom prešii, nútený odpovedať sebe aj iným. Ale vedený charizmatickou intuíciou pri chápaní svojej doby vedel, že je jedna odpoveď: Ježiš Kristus.

Význačný syn kňazského rodu

Po desiatich rokoch práce v univerzitnom prostredí Jeana-Marie Lustigera preložili za farára do parížskej farnosti svätej Jany de Chantal. Tri roky predtým sa skončil Druhý vatikánsky koncil, rok predtým sa Parížom preválila vlna študentských štrajkov a nepokojov. Bohaté učenie koncilu bolo treba sprístupniť obyvateľom mnohomiliónového mesta, zachváteného čoraz rýchlejšim tempom života, konfliktmi, zmenami, migráciou, meniaceho sa ekonomicky, etnicky, svetonázorovo... Nový farár vycítil, že jeho úlohou nie je riešenie problémov súčasnosti, usmerňovanie, ako žiť dobre a spokojne. On má ukazovať Ježiša Krista – jediný poklad schopný pritiahnúť srdce človeka a ovládnuť ho.

Čoskoro sa na jeho omše a kázne zhromažďovali veľké zástupy. Hovoril novým spôsobom, nezjemňoval evanjeliový radikalizmus. Kostol svätej Jany praskal vo švíkoch.

Po desiatich rokoch opäť nastala zmena. Svätý Otec Pavol VI. menoval Lustigera za biskupa v Orleane, kde sa začala jeho cesta viery v jediného, milujúceho Boha. Biskupskú vysviacku prijal 8. decembra 1977 v preplnenej katedrále – tej istej, ktorá bola svedkom jeho obrátenia. V zástupe ľudí bola aj neopísateľne šťastná Susanne Combesová.

Ján Pavol II., ktorý biskupa Lustigera poznal už predtým ako nastúpil do svojho

úradu, uznal, že takýto skvelý mysliteľ a duchovná osobnosť musí mať v Cirkvi zverenú väčšiu úlohu. Nový orleanský biskup sa tešil v milovanom meste len niekoľko rokov. Bol menovaný za arcibiskupa Paríža a jeho slávnostné uvedenie do úradu sa uskutočnilo 27. februára 1981 za účasti francúzskych štátnych predstaviteľov. O dva roky arcibiskup Lustiger dostal kardinálsky klobúk.

Ako vrátiť svet Kristovi

Pred očami farára, biskupa, kardinála sa svet západnej Európy vzdaloval od Boha, pričom znašal bolestné dôsledky premrhanja svojej časti dedičstva. Francúzsko, prvorozená dcéra Cirkvi, zároveň tak často márnотratná dcéra, bola toho príkladom. Kardinál Lustiger sa určite často cítil ako milujúci otec z podobstva, ktorý túžobne očakáva na znamenia návratu. Nikdy nepochyboval, že ten návrat sa uskutoční.

Jeden z jeho laických spolupracovníkov ho charakterizoval takto: „Jednoduchý, nesmierne inteligentný, citlivý a hlboko ľudský. Nadovšetko ustarostený o iných. Skutočná, úprimná, hlboká náklonnosť. Ale aj železná vôľa... taká, čo prenáša hory. Nijaká ťažkosť nebola dosť reálna ani dosť veľká, aby ho zabrzdila alebo zadržala. Naopak – akoby mal zaľúbenie v ťažkostiach.“ Už videl zelené polia klíčiaceho zrna zasiateho Jánom Pavlom II.

Kardinál Lustiger sa nikdy netajil svojím pôvodom. Vďaka svojim koreňom mal veľké zásluhy na dialógu Cirkvi s judaizmom. Veľkou inšpiráciou mu boli dejiny národa, z ktorého pochádzal: opakujúce sa odchody od Jahveho a jeho zákonov

k božstvám susedných národov, výstrahy a tresty z neba, návraty a úpenlivé prosby o zmlovanie a zakaždým Božie odpustenie a prísľuby davané milovanému národu. Túto skúsenosť Izraela prenášal na dejiny Cirkvi s tým, že Cirkev už má splnenie najväčšieho Božieho prísľubu: Mesiáša, ktorý prišiel a ostal. A v ňom sa naplnia všetky ostatné prísľuby.

Jean-Marie Lustiger sa svojou osobnosťou a učením stal hlásateľom večne sa opakujúceho adventu v dejinách sveta, keď očakávame uskutočnenie Božích prísľubov, ale nie so založenými rukami. Naopak. Toto očakávanie má byť dynamické, radostné, dôverujúce, činné, prekypujúce vďakou za to, čo už bolo splnené. Všetky Božie plány sa uskutočnia.

Jean-Marie Lustiger po 24 rokoch služby Cirkvi ako arcibiskup Paríža odišiel do dôchodku, ale neprestal pracovať. Dával duchovné cvičenia, učil... Zomrel na vigíliu sviatku Premenenia Pána roku 2007. Pochovali ho s veľkým bôľom, ale aj hrdosťou – ako veľkého syna francúzskej cirkvi, celej Cirkvi.

Teresa Tyszkiewiczová, ■

Spracované podľa Robert Serrou: *Lustiger, Cardinal, juif et fils d'immigre*, Perrin 2001.